

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

Előfizetési feltételek:

Pesten házhozhordással, vidékre postai szétküldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői iroda:

Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet.

Kiadó hivatal:

Lipótvárosi templamtér 6 sz.

Megjelenik minden pénteken egy egész iven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon föltül egy fél hasábos petitsor után 3 kr. számíttatik

Régi zsidó sirkövek, mint történeti források.

(A. L.) A zsidó nép története, a zsidó állam feldulása után, lényegesen különbözik minden más nemzetétől. Minden más nemzetnek megvan többé vagy kevésbé határozottan körülírt lakhelye, mely más szintoly világosan határozott tartományokkal érintkezik, saját nyelvvel, saját intézményekkel. A külső és belső befolyások azon eseményekre, melyek történetét képezik, szabályos egymásutániségben folynak, és csak ritkán szövődnek össze oly folyamatokkal, melyek különböző irányoktól fejlődének, és ha ez véletlenül megtörténnék is, csak kevés figyelem is elégséges arra, hogy egyszerűbb elemeikre feloldassanak. De korán sincs ez így a zsidók történetével.

Elszórta a föld egész kerekéségén, minden egyes osztályuk saját történettel bir, mely minden időben részesült külsőleg azon jellemben, melylyel a körülötte élő nemzetek fölruházták és néha annak egyik részét is képezi, holott belsőleg többé kevésbé azon színezetet nyeri, melylyel a köznépség belső élete bir. Ezért a zsidó nép újabbkori történetének anyagát a világ négy sarkából kell összeszednünk. Világos, hogy ez nem könnyű feladat, kivált ha meggondoljuk, hogy a régi zsidók telepítvényeit gyakran erőszakosan dulták fel, azoknak lakosait felkoncolták vagy száműzték, és községeik levéltárai, melyek a történetükhöz szükségelt adatokat tartalmazták, a világ számára elvesztek; mert a menekülők, tulterhelve a háztartásra és hason célokra való szerekkel, a mennyiben ezeknek megmentése megengedett, nem is gondolhattak arra, hogy községi jegyzőkönyveiket magukkal vigyék, melyek vándorlásaikban ugyis legcsekélyebb haszonvetőségűek sem lehettek volna; hogy pedig a zsidók üldözői a levéltárak gondját épen nem viselték, az már magától értetődik. Senkit meg nem lephet tehát azon körülmény, hogy a zsidó nép történetirői csak igen gyér történeti anyagra akadtak, és hogy kelleténél nagyobb szorgalom, tudomány és elmeél kívántatott azon kevés maradék felfedezése és felhasználására is, mely a közpusztításból megmentetett.

Ezen gyér maradványok közül nem épen legértéktelebbek a sirkövek feliratai zsidó temetőhelyeken; mert a zsidók üldözői, ha már az élők lakhelyeit pusztították is, a megholtak nyughelyét nem mindig háborgatták. Máskor ismét a zsidók az üldöztetések viharának lecsillapultával visszatérhetvén, arra igyekeztek, hogy újra régi temetőhelyeik birtokába jussanak. Így történt, hogy történeti érdekű régi siriratok nyomai fenmaradtak nap-

jainkig, és hogy ezen történeti emlékekre vonatott a közfigyelem, az leginkább Dr. Zunz, a Berlinben élő beható itész és a zsidó régiségek fáradhatlan gyűjtőjének egyik főérdeme. Az ő felszólítására lemásoltatták egyes társulatok és a közjóért lelkesült férfiak Németország néhány legrégebb községében a legjelentékenyebb sirköveket és külön kiadványokban le is nyomatták azokat.

Worms kétségtelen Europa legrégebb zsidó községeinek egyike. Némi érdeklél bir ezen községnek a középkorban tett azon nyilatkozata, hogy őseik, a jerusalemi Szánhedrimtől a Jézus felett kimondandó ítélet iránt megkérdeztetvén, ezen erőszakos merény ellen óvást tettek volna. Ezen nyilatkozat — úgy hisszük — jámbor fogáson alapul, melyet szegények nyomoruságukban terveztek azon célból, hogy az akkori felbőszült keresztyének haragját elhárítsák maguktól, melyeken mint az istengyilkos fajon Istenük és megváltójuk halála lett volna megboszulandó. Jámbor fogás ez, melyhez nevezett okból mind Spanyolország, mind a Rajna-mellék több községe folyamodott. Azon levél másolata, mely állítólag az akkori jerusalemi törvényszékhez intéztetett volna, hamisítottnak tekinthető.

De ha nem bizonyíthatjuk is be, hogy B o m b o m a g u s nevű római várban zsidók letelepedtek, mely a mai W o r m s őshelyének mondatik, vagy hogy ezen város már 30 éve Krisztus születése után létezett volna: anynyit mégis nehézség nélkül és bizonyossággal állithatunk, hogy Nagy Károly idejében, vagy még annak uralkodása előtt is ezen város zsidó telepítvénynyel birt. Jóllehet a község fenébbi jámbor fogása azt a középkorban meg nem őriztette azoknak szenteskedő buzgalmától, kik a zsidók üldözését az üdvözülésre való legcélszerűbb eszköznek tartották, mégis a zsidók pusztítása és kituzetése nem vala oly dühös, hogy gyökerestül kiirtattak volna. A legvadabb kegyetlenkedések közt — úgy látszik — egy maradványt megkiméltek, és így a w o r m s i zsidó temetőhely legtöbb sirköve megmentetett a pusztulás alól. Dr. Z u n z felszólítása által indittatva Dr. L e w y s o h n, a község hitszónoka, az ottani társulat által bátoritva és gyámolítva arra vállalkozott, hogy a legnevezetesebb siriratok néhányát lemásolja és kiadja. *)

*) Sechzig Epitaphien von Grabsteinen des israelitischen Friedhofes zu Worms. Von Dr. L. Levysohn. Frankf. a. M. Verlag von Jos. Baer 1855. — Hasonló tartalmu iratok a bécsi zsidó temetőről is megjelentek Dr. Frankl A. L.-tól, valamint a prágairól is. — Ezuttal megemlítendőnek tartjuk, hogy Budán

Az anyag, mely ily uton a zsidó történet számára egybegyűl, nem jelentéktelen, sőt igen nevezetes érdekel bir.

Lássuk ezen sírkövek nehányát.

Az első, mely szemünkbe ötlük, a 905. évből származik, és nőről szól. Fájdalom! ezen majdnem legrégebb zsidó sírfelirat Európában szoros összeköttetésben áll a vallási vakbuzgósággal. Ezen felirat megemlékezik arról, hogy Segirah Rabbi Sámuel leánya volt, ki azért gyilkoltatott meg, mert az egy Istent vallá vagy más (עליהודר השם) szavakkal, hogy vértanu volt. Ebből láthatni, mily kora században kezdődtek a zsidók vallásos üldöztetései Németországban.

Sokkal mélyebb és komolyabb érdeket nyújt azon emlékkő, mely a tizenkét előljárót dicsőíti 1096-ban. A temetőhely déli falába be van rakva egy kis kő ezen rövid felirattal: מ"ב פ"ב פרנסים ezen vértanuk nyughelyét jelölve. A vakbuzgóság ezen áldozatainak megható története szerzőnk szerint így hangzik: „1096-ban a wormszi zsidóknak egyetemben kellett volna megöletniök. Erre a zsidó község tizenkét előljárója rejtett fegyverekkel ellátva a városházára ment, és az egybegyűlt tanácsnokok előtt esdekeltek, hogy legyenek irgalommal a község iránt, és kiméeljék meg hitrokonaik életét. De rimánkodásuk és könyezésük hasztalan volt. A vakbuzgó keresztes had általi véghezviendő halálos ítéletet kimondták a tanácsnokok a kérelmezők jelenlétében.

Erre a tizenkét előljáró, miután az ajtókat belülről elzárták, a tanácsnokokat megrohanták és megölték.

Mialatt ez a városházán történt, a többi zsidók tehetőségük szerint védelmezték magukat, míg utoljára a sokaság által elnyomatva, az általuk leölt ellen hulláin kilehelték lelküket. A tizenkét előljáró akkor a temetőhelyen megjelent, és mint vértanuk egymás kezei által ott lették nyugtukat. Azon kő, mely ezen eseményről megemlékezik, később a falba rakatott csontjaik nyughelye fölé. Több nemzedéken át, és talán most is, szokássá vált ezen vértanuk sirjait az öldöklés évnapján meglátogatni és erre vonatkozó imát mondani. Ezen borzasztó esemény emlékére Ádárhó tizedike évenként böjtnap gyanúát tartatott.

(Folyt. követk.)

Uj zsidó törvény.

(Folytatás és vége.)

II. cikk.

A zsidók vallás- és község szervezete, iskolai és szegénységi ügye.

§. 9. A vallás gyakorlata.

A zsidóknak a holsteini hercegségben vallásuk gyakorlata megengedett; új zsinagógák építésére különös legfelsőbb engedély szükséges.

a városmajor-utcában levő 334. sz. szegletház sarkán már évtizedek óta ott hever egy fehér zsidó sírkő, mely az átmenőnek kegyeleti érzését bántja. Alkalmassint a budai izr. község érd. előljáróságának figyelmét kikerülte, melyet is ez alkalommal erre felhívni bátorkodunk.

§. 10. Zsidó községek szervezése közös vallási gyakorlat céljából.

Minden a holsteini hercegségben lakozó zsidóknak valamely hitközség tagjának lennie kell.

A mennyire a kormány ítélete szerint szüksége fenforogna, a már fenálló községek mellett alkalmas helyeken új községek szervezendők, melyeknek tagjai a vallás gyakorlatára szolgáló eszközök megszerzésének és fen tartásának költségeit közösen fedezik; ellenben a zsidók a keresztyén egyházi ügy iránti személyes járandóságoktól felmentetnek.

Azon zsidóknak melyik községhez való hozzátartozása, kiknek lakhelyein zsidó község nem létezik, kétes esetekben a kormány által döntendő el.

§. 11. Lelkészek.

Minden községnél vagy, ha a község kisebb, semmint saját lelkészt tarthatna, többeknél közösen lelkész alkalmazandó, ki a község ajánlatára legmagasabb helyen kineveztetik és kinek, a község által előteremtendő jövedelmei szintén általunk határozatnak meg.

Az altonai főrabbi egyszersmind főpap, kinek a többi zsidó lelkészek hivatalbeli eljárásuk és azon ügyekre nézve, melyek a cultus s vallásbeli szertartáshoz tartoznak, alárendeltetnek; különben tartjuk magunknak azt, miszerint, bahogy a körülmények megkívánják, egyes községeket a főrabbi iránti ez alárendeltség alól kivesszük. Papi hivatalbeli functiók, melyet a községek szabályozása, s a papok alkalmazása bevégzett tény leendő, senki által sem intézhetők el, mint az általunk kinevezett az általános országos törvények megtartására kötelezendő lelkész által.

§. 12. Előéneklő. Minden községnek előénekest kell alkalmaznia, ki egyszersmind iskolatanító is lehet (§. 18.) Az előéneklő functiói úgy magukban, mint a tanító tisztisével együtt, a lelkészre is ruházhatók.

§. 13. Előljáró. A községi ügyek elintézésére minden község előljárókkal birjon, kik a község által megválasztatnak, és kiknek mocsoktalan nevű férfiaknak, a község helyén lakniok s a 25-ik éven túl lenniök kell. A község helyén kül, ott hol több zsidó család lakozik, azoknak közös érdekeik megóvására különös előljárók is választathatnak. Az előljárósági választás a hatóságnál bejelentendő.

§. 14. Hivatalos jegyzőkönyvek.

Az előljárók köteleseége oly helyeken, hol zsinagóga van, két összehangzó jegyzőkönyvet vezetni, melyekbe az újdun szülöttek meghaltak és házassulók név, kor és kelet szerint bejegyzendők. Oly helyeken, hol zsinagóga nincsen, egy kormányilag megbízott hivatalnok által jegyzőkönyv in duplo vezetetik, kinek jogában áll, a rovatokba való minden bevezetésért 16. b. Rm.-nyi díjat fölszámítani.

Hogy ezen jegyzőkönyvek teljesen és pontosan vezetethessenek, a születések és halálesetek, a szülék tulélő fél vagy egyéb közel rokonok, az összekelések az esketést elvégző lelkészek által 24 óra alatt, különben 2—50 tallérnyi pénzbírság terhe mellett, azoknál, kik a jegyzőkönyvet vezetik, bejelentendők.

Az előbb nevezett s a 17. §-ban említett, ugyszintén a különben netalan előforduló hivatalos jegyzőkönyvek berendezése és őrzése, hasonlóképen azoknak rendszeres vezetése fölötti szükséges ellenőrködés iránt a kormány osztja ki a közelebbi rendszabásokat.

§. 15. Községi rendezet.

A mi az egyes községek szervezésére, igazgatására még szükségeltetik, főleg a mi illeti a községi választások iránti határozatokat a községi előljárók számát, azoknak tisztségét s a közöttük való munkamegosztást, a községi s előljárói gyűlések ügyrendjét, a budget-i és számadási ügyeket, a községi adóknak mikénti megszerzését s t. eff. az iránt az egyes községekre nézve, a mennyiben ezeknek ügyei kibékítő módon nem volnának elrendezve, különös, a község által tervezendő és a kormány által jóváhagyandó rendszabályok állapíttatnak meg.

§. 16. Az átok megszüntetése.

Az előljárók és lelkészek tisztségéből folyhatik a keresetek és működések fölötti felvigyázat, a mennyiben ezek vallásos rendeletekkel egybefüggnek. Az átok használása végkép megszüntetik. Kényszer szükség esetén a hatóság útján eszközözendő.

§. 17. Vallástani vizsgálat.

A zsidó vallás tanítása érdekében német nyelven irt határozott tankönyv hitelesítettik s jövőre nézve minden zsidó gyermek nyilvános vizsga és hitvallomás letelésére köteleztetik.

Ezen vizsga a zsinagógában a lelkész által létesítetik. A vizsgára való bocsáthatásra nézve a fiúknak, a 15-ik, a lányoknak a 14-ik éven túl kell lenniök, ha csak a vizsgának ifjabb korban való letehetésére a kormány részéről engedély nem nyeretik ki.

Azon zsidók, kik ezen törvény kihirdetésekor a 15-ik vonatkozólag a 14-ik évet túlmúlták, vagy ezután a holsteini hercegségbe jövendenek, a vizsga letétele iránti kötelezettség alól felmentetnek. Különben pedig egy zsidó sem bocsátható házasság kötésére vagy hitéletre, mint tanuló be nem jegyezhető valamelyik céh részéről, mint legény ki nem iratható, a polgárjogot meg nem nyerheti, semminemü érlelmi üzletet önállóan nem folytathat vagy vagyona fölött nem rendelkezhetik, mielőtt ezen vizsgának alá nem vetette magát.

A lelkészek azokat, kik a vizsgát náluk letették, egy jegyzőkönyvbe bejegyzik.

§. 18. Zsidó iskolák berendezése.

Az egy helyen lakozó zsidóknak jogában áll, gyermekeik részére külön iskolákat berendezni, hahogy a tanítók évi díját s az iskola többi szükségleteit előteremteni tudják. Ha ily módon saját zsidó iskolaközséget képeznek, a keresztyén népiskolaügyi személyi iskolateher alól feloldatnak.

Az iskolák fölötti felügyelésre, különös felügyeleti hatóságok nevezendők ki, melyeknek szorosabb elrendezését a kormány tartja magának fenn.

A tanítók választása, a mennyiben ezek egyszersmind a lelkész tisztséget is nem viselnék, a községre bízatik mindazáltal azok a felügyeleti hatóságok megerősítésétől függenek.

A zsidó iskolák a kormány részéről különös rendszabályok által látandók el, melyekben közelebről törté-

nik intézkedés a tanítók alka.mazása, iskolai felügyelet sat. iránt.

§. 19. Iskolai kötelezettség.

Oly helyeken, hol különös zsidó iskolák léteznek, a zsidó vallásu szülék és nevelő-szülék köteleztetnek gyermekeiket vagy nevelő-gyermekeiket a bevégzett 6-ik évtől kezdve, a míg azok a 17. §-ban körülirt hittani vizsgát le nem tették, ezen iskolák valamelyikébe járattni, ha csak be nem bizonyíthatják, miszerint e gyermekek másutt magántanítók által a felügyeleti hatóság részéről megfelelőknek talált oktatásban vagy keresztyén iskolákban részesülnek. Ha valamely szülék vagy nevelő szülék e kötelezettség teljesítését elmulasztanák, ez esetben az előljáróknak ezt, ha intések nem használnának, a felügyeleti hatóságnál be kell jelenteniök, mely is szükség esetén a mulasztókat kötelezettségeik teljesítésére kényszer által szorítja vagy szoríttatja.

Oly helyeken, hol különös, zsidók számára rendelt iskolák nem léteznek, azok az általános törvényes határozatok mérvadása szerint kötelesek gyermekeiket az iskolaköteles években a nyilvános helységi iskolákba járattni. A keresztyén hittanításban a zsidó gyermekek csak akkor vesznek részt, ha szüleik és nevelő-szüleik ezt megkívánják. Ha nincsen így a dolog, az utóbbiaknak kötelességében áll más egyébként a zsidó vallásban való oktatásról gondoskodni és kimutatni, hogy ez községük zsidó lelkészeinek véleményadása szerinti kimerítő módon történik.

§. 20. Szegénységi ügy.

Oly helyeken, hol eddig különös zsidó szegények-egyesületek nem léteztek, a zsidók, valamint a többi lakosok, a kerületi szegények egyesületéhez tartoznak, s járulékaikat a többi tagokhoz képest leteszik. Oly helyeken ellenben, hol a zsidók eddig saját szegény egyesületet képeztek volt, egyelőre az eddigi berendezés továbbra is fennmarad, mindazáltal a kormánynak fentartatik, miszerint a zsidó és keresztyén szegényi egyesületek összesítése körül, mihelyt ezt a körülmények lehetségessé teszik, eljárasson.

§. 21. Temetés.

A zsidók zsidótemetőben takarítandók el. Egyébiránt eltemetésükre nézve továbbra is érvényben marad az 1804. évi sept. 13-ki rendelet, az 1811. évi julius 28-ki nyilt parancs s az 1813-ik évi január 2-iki cancelláriai leirat.

§. 22. Régibb határozatok felfüggesztése.

Minden régibb e törvény rendeleteivel ellenkező általános és különös határozatok ezennel felfüggesztetnek.

Mely szerint legalázatosabban járandó el.

Minek hiétül saját királyi aláírásunk és királyi pecsétünk.

Adtuk Skodsburgban, 1863. évi jul. 14-én.

C. Hall.

Frederik R.

TÁRCA.

Sirjatok értök.

— Byron —

Sirjatok értök, kik Babel partján sirnak!
Templomukból nincs kő, népökből nincs irmag!
Elpusztult a lantos, minden hegedőstől;
Sion oltárain a vad pogány dőzsöl!

Hol nyugszik Izrael, véres lábát mosván?
Mikor zeng a zsoltár Sion pusztá romján?
Izrael szívébe honnan jó az ének,
Mely édes vigaszul hizeleg szívének?

Zarándok népednek a sok fáradságtól,
Hol lesz nyugodalma, pihenése már hol?
Odvában a róka, varju nyugszik hol van,
T'üzhelyén a pogány, Izrael a sirban.

Farkas Albert.

Könyvismertetés.

(Judentaufen in Oesterreich von G. Wolf; Wien. Verlag von Herzfeld und Bauer. 1863.)

A keresztlés kérdése a zsidóság történetében mindenba kiváló szerepet foglalt el, de soha sem emelkedett az oly tekintélyre, mint a jelen században, főként pedig annak utolsó évtizedében.

A zsidóknak a keresztyénségre való megtérítése minden időben kedvenc eszméjét képezte a keresztyén papságnak, olyannyira, hogy annak életbeléptetésére minden csak kínálkozó eszköz fölháztaltak, lettek legyen azok akár jogosak, akár nem; és midőn az e nemű ohajtások a papoktól a laikusokra is kiterjeszkedtek, vége-hossza nem volt a kényszerű és erőszakos keresztléseknek (Noth- und Zwangstaufe).

Valamint általában, ugy e tekintetben is csak ritka esetekben találtak az üldözöttek oltalomra és igazságra. Ha hoztattak is ez önkény meggátlására s a visszaélések korlátozására törvények, ezek vagy egyszerűen ignoráltak, vagy legjobb esetben, az illető vétkes irányában a lehető leggyöngédebb magyarázatban részesültek.

Midőn az újabb idők beálltával a törvényhozók végre rájöttek arra, hogy a jog és igazság oly dolgok, melyek minden embert egyaránt illetnek, és hogy ezeknek bárkin történt megsértése által, közvetetten maga az igazságszolgáltatási hatalom, tehát az állam is érintetik, a keresztlés kérdésére is nagyobb figyelmet kezdtek fordítani, és annak az emberiség általános jogelvei szerint lehetőleg legméltányosabb megoldást adni.

Ilyen körülmények közt méltán föltűnő dolog az, ha mindamelllett is a keresztléssel való visszaélés csak is oly módon folytattatik, mint annakelőtte, s így nem csodálkozhatunk azon, hogy a Mortara-eset oly nagy sensatiót volt képes előidézni, a milyent annak idejében láttunk és tapasztaltunk volt.

És mióta e Mortara-eset az egész világot oly nagy felhevültségbe hozta, azóta, fájdalom! ehhez hasonló esetek mind sürűbben ismétlődtek.

A körülmények ily állásánál fogva igen időszertű vállalat volt a bécsi községi iskola vallástanítója s a történeti téren már eléggé ismert Wolf G. urtól, hogy a keresztlés kérdésének Ausztriában történt lefolyására vonatkozó adatokat hiteles kutatókból összeállítva, jeles történeti értekezés alakjában közzétette, — s melylyel olvasóinkat ezennel rövideden megismertetni akarjuk.

A keresztyénség keletkezése s annak a zsidósághoz való viszonya fölött tett általános észrevételei után szerző azonnal a megtérítések kérdésére tér által, annak jogi és történeti oldalát vizsgálja, s mint az annak eszközlésére használt eszközök legesejét a megtérítési beszédeket hozza föl, melyeket a jezsuiták II. Ferdinand alatt (1630) hoztak be Ausztriába.

Ezen térti beszédeknél — a mint ezek Ausztriában, nevezetesen Bécs városában folytak, — melyek hol a zsinagógában, hol pedig keresztyén templomban, vagy más e célra alkalmas teremben tartattak, legalább is 200 zsidó hallgató kényszerült megjelenni, ezeknek legalább harmadrésze nőszemélyekből, és körülbelül 40, 15—20 éves fiatal embernek kellett lennie. A beszédek rendszeren minden szombaton 8—9 óra közt tartattak, és örök állítottak föl, hogy a hallgatók közül senki el ne aludgyék vagy eltávozzék; ugy szintén viseltek gondot arról is, hogy azok prédikálás közben ne fecsegjenek. A mely zsidó e beszédeken meg nem jelent, azért a zsidók legöregebbjeinek első izben egy birodalmi tallért, másod izben kettőt s így tovább kellett fizetniök, mely birsági összegek azok javára fordítottak, kiket e beszédek áttérítettek.

E beszédnek azonban nem volt valami fényes fogantatjuk s midőn a zsidók 1670-ben Bécsből kitiltattak, végkép megszűntek.

A térti beszédek után a kényszerű és erőszakos keresztlések képezték a megtérítési buzgalom főeszközeit. A keresztlés eredete s annak etymologiai meghatározása után *) szerző annak általános történeti fejtegetésére tér által.

A keresztlés főként pedig a gyermek-keresztlés kérdése már jókor kezdte a vita tárgyát képezni, s már Tertullian egyházi atya (160—240) erélyesen nyilatkozik ellene. Azóta sok zsinatnak, brevenek, fejedelmi rendeleteknek lön tárgya, melyek hol többé, hol kevésbé méltányosan hangzanak, és melyeket szerző egymás után korrendileg felsorol. Az első zsinat, melyen e kérdés először tárgyalatott, a toledói volt 633-ban.

Ezután egy hosszú epizód következik, melyben szerző a bécsi község történetét eleitől fogva tárgyalja.

Ezután ismét felveszi az elejtett fonalat, és sor szerint felemlíti a nevezetesebb eseteket, melyek az erőszakos keresztlés terén Ausztriában felmerültek, és idézi egyenkint azon végzéseket és rendeleteket, melyek azok folytán kezdve VI. Károly császártól napjainkig az uralkodók részéről ez ügyben hoztattak, s melyek közt — magából értetődik — leginkább II. József császáréi tünnek ki leginkább méltányosság és igazságszeretet által.

Igy folytatja szerző mindvégig, a midőn is az osztrák biro-

*) Szerző szerint a „taufen“ szó „tauchen“ meríteni v. alámeríteni szóból származik, mert a keresztlés cselekménye eredetileg a keresztlendőnek valamely folyó víz alá merítésében állott, és Adelunggal azt hiszi, hogy a „taufen“ a héber טָבַע - val állna rokonságban. A görög βάπτω s a latin baptisare szintén merítést jelentenek. E szerint tehát a magyar „keresztlés“ szó nem felel meg tökéletesen a fogalomnak.

dalombeli zsidók mai törvényes állása fölött roppant, dicséretekben ömledezik.

Magyarországot és melléktartományait illetőleg ezen értekezésben alig akadunk egy két erre vonatkozó adatra, noha szerző a források közt a magyar udvari cancellaria levéltárát is említi; Magyarországot mindössze kétszer, s akkor is csak sebtiben érinti; bővebben csak a 209 nyolcadrétű lapra terjedő munka végén foglalkozik vele, midőn azon a legujabb időben történt hódolati feliratról emlékezik meg, melyet néhány magyarországi rabbi egy bizonyos „hercegi“ zsidó bankárhoz Bécsben intézett; miután azonban ezen irat az értekezésben tárgyalt ügyhez távolról sem tartozik, az érintett hiányt csak sajnosan kell vennünk. Sejdítjük azonban — de azért teljes bizonyossággal mégsem állíthatnók, — hogy szerző magyar születésű, s így tán constitutionális érzelmei meg nem engedék, hogy a főntebbi cím alatt, Magyarország és melléktartományainak tárgyalását is belevonja ez értekezésébe.

A könyv végéhez szerző, mellékletek gyanán még 16 eredeti okmányt csatolt.

G.

Adatok a magyarhoni izraeliták történetéhez.

III.

(Folytatás.)

Egy budai zsidó lakosnak megöletése különösen magára vonja figyelmünket, mert tüzesebb áttekintést nyújt a török hódoltság alatti zsidó viszonyokról.

R. Efraim ez eseményt 101 sz. a. véleményadásában következőleg adja elő:

Egy budai pasa, Haszsan 1667-ben Almás falura utazott, mely szinte hatósági köréhez tartozott. Megjelennek előtte a falu bírái és arról értesítik őt, hogy Perket (?) falubeli szerbek egy zsidót megöltek és az erdőbe hurcolák.

Rövid idő múltán ugyanezen faluból többen is megérkeztek, azonképen elbeszéltek a gyilkosság eseményét, ajándékok nyújtottak át a pasának és ennek azon kérdésére, mi célból adják azt? azt válaszolák, hogy a gyilkos küldi azt neki.

A pasa maga személyesen is elment a gyilkosság színterére, felkerestette a gyilkost és rendre utasítá a büntény miatt. Ez sirásra fakadt és azzal mentegetődzék, hogy ittas volt és a gonosz szellemek ingerelték annak elkövetésére.

Mindezt a pasa maga egy ismerős zsidónak elbeszélte.

Nem sokára ezután, midőn a pasa egy izben Budán az utcán néhány zsidóval mulatott, egy paraszt ment el előtte, ki a pasát térdhajtással üdvözölte, s midőn eltávozott, a pasa felshajtott, kijelentvén környezetének, hogy ez Azlan gyilkosa.

A pasának ezen bizalmas társalkodása, ki R. Efraim nyilatkozata szerint, jelentékeny állást foglalt el, mutatja, minő barátságos viszonyban állottak Buda város zsidó lakói a török hatóságokhoz.

És a gyilkosnak egy haja szála sem görbült meg!

A megvesztegetés régi baja a töröknek, mely azt saját javának rovására is vakká teszi

Budának a császári hadak általi visszafoglalása alkalmával a janicsárok Abdalrachman vezérlete alatt a zsidó utcába gyűltek össze és sorakoztak; de megtámadtván, részint öszelöttek, részint felkoncoltattak.

Sokan rövid, de kétségbeesett védelem után a várba menekültek. Egy kis csapat a vezir oldala mellett helyt állott, míg ez egy golyó által találva, holtan a földre rogyott. A zsidók e harc-

ban a törököknek voltak segítségül (1686. sept. 2.) s egy francia író erről következőleg tudósít: „A császárnak (I. Lipót) újabb oka volt a török háborúk idejében nehezelteti a zsidókra, mert ezek e hitetleneknek Budát megvédeni segíték és vitézségük által magukat kitüntették, (et se distinguerent par leur valeur). De valójában a hűségnek volt csak jele azon szolgálat, melyet fejedelmük iránt tanúsítottak; és habár ez ellentállás őket nemcsak Németországban, de Olaszországban is gyűlöltékké tette, nem lehet őket még sem kárhóztatni, mert hisz akkor ők török alattvalók voltak. *)

Harminnyolc évvel előbb (1648) Prágának a svédek általi ostromoltatása alkalmával, versenyeztek a többi polgárokkal a főváros védelmében, és oly bátorságot tanúsítottak, melyért utóbb szabadalmakat és dicséret okleveleket nyertek. **) Könnyen elgondolható, mit vésztettek a zsidók Buda visszavétele alkalmával. A kik el nem hullottak, fogságba vitettek, vagy Törökországba menekültek. ***)

Bécsben sok fogoly kiváltatott, nevezetesen dicsérettel emlegetik a bécsi izraelitáknak jótékonyága által hirneves előljáróját, Spitz Ábrahámot, mint ki a budai foglyok kiváltására tetemes összegeket fordított. ****)

(Folytatása következik.)

Rosenberg Izidor.

LEVELEZÉSEK.

Balassa-Gyarmat, nov. 10.

Az e hó 8-án Pellet János fűszolgabíró urnál a bekövetkezendő városi hivatalnokok választására történendő kijelölések céljából tartott értekezletre Berczeller Moric, Elfer Samuel és Rosenbaum Mór hitrokonaink is meghivattak.

Midőn bevégezett candidatio után Berczeller M. és Elfer S. urak városi tanácsnokokká kinevezettek, Rosenbaum Jakab hitrokonunk pedig a városi kapitányságra kijelölve volt, fűszolgabíró ur, mint az értekezlet elnöke, azon kérdést tette, ha valljon az izraeliták ezuttal is a választásra hozzábocsáttatnak-e?

Midőn Bodnár István és Jessensky Dániel ügyvéd urak, hivatkozván hitsorsosinkra a többi koronartartományokban, e kérdésre igenlőleg feleltek, fűszolgabíró ur felszólította az izraelitákat, hogy a leendő választásra mentül számosabban jelenjenek meg.

B. L.

Bécs, nov. 9.

A Mannheimer-ünnepély felidézte nagy lelkesülést az itteni hitközségben ismét egy kis apathia követte, mely azonban nem sokáig tartó volt. Hogy az oly általános lelkesülés közepette le-

*) Basnage V. 2084.

**) Basnage l. c. 2081. Die Juden in Oesterreich I. 184. Jost VIII. 227.

***) Quaest. et resp. R. Zewi Askenazi in praefatinee.

****) Sír felirata a bécsi izr. temetőben:

ר' אברהם ב' משה סג"ל שפיץ . . .
 צדקות עשה בישראל . . . ומכות
 עשה כעמו בכמה השתדלות
 אצל המלכות ושריו היה רעה נאמן
 ומנהיג ומנהל לעדת ישורון . . . ופדה
 בממון הרבה כמה שבויים משבויי עיר
 אוכז שנת תמ"ו לפק" (1686).

folyt ünnepélynek emléke örök időnkig fennmaradjon, egy „Mannheimer Album“ közzétételének eszméje pendített meg itt e napokban, s melynek valóításával már is az ismert héber költő Kohn Maier bizatott meg, kinek költeményei ezen „Albumban“ méltó helyet foglalandanak el. Művelt körökben ez album megjelenését feszülten várják.

Csak egyetlen egy secta látszik Bécsben a zsidóság haladásának tiszteletére történt, e viselkedéssel nem elégedettnek lenni, — s ez az ugynevezett, vagy a magát úgy nevező orthodox, helyesebben mondva: a pozsonyi zsidó párt. — A zsidóság fejlődésének története ennek ismét gonosz leckét adott, s a kiméletlen napi sajtó ismét oly kegyetlen volt, hogy az ismert „jeruzsalmi hercegnek“ a Mortara-affaire ügyében irt egyik levelét minap köztudomásra hozta, s melyet tán önök is a „Presse“ hasábjain elolvastak.

Egy orthodox zsidónak ezen eljárása ellenében, fel kell említenem egy „reformer“ zsidónak esetét is. Egy helybeli zsidó apának ugyanis minap fia született, ki amazt a gyermek vallási neveltetése iránt zavarba hozta. A gyermek már 22 napos lett, a nélkül, hogy az egyik vagy másik valláskötelékbe felvétellett volna; végre azonban a keresztségnek lön szánva, midőn dr. Jelinek ur híret vette annak. Nem ismerjük ugyan utóbbinak ez ügyben tett lépéseit, a tényálladék azonban az, hogy e gyermek 23 napos korában a körülmetélés által a zsidó hitszövetségbe felvétellett.

Említésre méltó dolog még, hogy az ugynevezett „pozsonyi clique“ a magyarhoni iskolai oktatás körül is fáradozni látszik. Ismerik önök a nm. m. helytartóság köriratát az iskolák vagy iskolai előljárásságokhoz, a magyarhoni iskolai ügy rendezését illetőleg. Ennek folytán a pozsonyi főtiszt. rabbi ur, Dr. Hildesheimer, a kis-mártoni rabbi urral egyetemben, a jámbor zsidókhoz felszólítást intézett, miszerint lelkiismeretes gondossággal örködjének s erőik teljéből rajta legyenek, nehogy az iskolákból az orthodox elem kizárassék sat. sat., s melyre vonatkozólag egy helybeli bankár, kinek nem kevés magyarhoni rabbira van befolyása, nem egészen tétlenül viselkedik.

Sajnos, hogy ez által a vizály magva a gyermekek szívébe, az iskola szent csarnokaiban is elhitelek. Valljon minő fogalmuk van ezen uraknak a zsidó elemről, az orthodox hitről, melyet oly félénkül az iskolába áttüntetni akarnak? Van-e széles Magyarországon csak egyetlen egy iskola is, melyben a biblia tanítása, valamennyi commentator s a traditio tekintetbe vétele nélkül történék? És valljon létezik-e a zsenge fiatalság vallásos érzületének ébresztésére célzó helyesebb módszer, mint ha a bibliai oktatás az összövegben anyanyelvre való lefordítása mellett nyújtatik neki? Ezen haladástól irtó urak hadd nyugodjanak meg, és bízzák az iskolai oktatás szervezését bizton oly férfiakra, kik a nevelészetben jártasak s az idő követelményeinek eleget fognak tehetni.

β.

M.-Szalka, nov. 8.

Ha néha-néha a középkor rémképe ujjalag feltünezve, elnyomott nemzetünket kísértet gyanánt, mint régi ismerősét ismét látogatja, habár azonnal elenyészik is, mindazáltal fájdalmas hurokat pendít meg szívében, melyektől a józan emberi ész irtózik, — annál inkább sebzi pedig szívének belsejét, ha azt saját keblünkben fölidézni és saját lelki pásztorainkat a vallásosság palástját a türelmetlenség lobogója gyanánt feltűzni látjuk. —

Hallgatással mellőzzük azon tényt, miszerint egy Mannheimer vagy Löw s több oly nevek, kik Izrael félreismeret népeért küzdenek, csak hogy fajunkat a polgárosodás kanaán földjére

vezessék — ha azokat chaszideink bizonyos epithetonok nélkül kimondani is irtóznak; de látni azt, hogy pásztoraink az érdemet akkor is tiporják, a midőn saját keblük ellen szegzik a tört., és a vallást is alacsony magánérdeknek feláldozzák — szívtünk fájdalmi kifakadását lehetetlen visszafojtanunk.

A n.-károlyi rabbiról van itt szó, ki egy vágót (sakktert) kit a csengeri, a b.-gyarmati s még több rabbi a vágástól eltiltottak, csak azon indokból helyezte vissza állomására, mert a m.-szalkai új rabbi is szoros vizsga után amazt tisztségére alkalmatlannak találta.

S valóban e három szomszéd megyei hitközséget u. m. a szatmárit, Beregit és ugocsait, átok gyanánt lebegi körül az a „Comitatsoberrabbinerschaft“, mert valamikor csak egy hitközség életerőt kezd kifejteni, azonnal ott terem egy Comitatsoberrabbiner, a ki azt csirájában elfojtja; mert nem minden hitközség dicsekedhetik oly tekintélyes előjárókkal, a kik hideg megvételssel tudnák ellensúlyozni a megye rabbi rémuralmát. —

N—nn.

Miskolc, nov. 9.

Tegnap szikszón vásár volt. Az ottani rabbi alkalmi beszédet hirdetett és tartott is, melynél Miskolcrol sem hiányzott kíváncsi, de imádó és bámuló hallgató sem. A minden miveltség nélküli rabbi megtámadta iskolánkat, hol úgy mondá hasztalan dolgokat tanitnak, mert mire való a földrajz? mi közöm hozzá, hogy Mexicónak melyik a fővárosa, vagy mire való a természettan? stb. stb. Szidalmaival áttért új imaházunkra, azt kedély háznak mondá, az abban való istenitizteletet bálványimádásnak nevezé, oly szülő halála után, ki netalán ez imaházba járt, a gyászt és kadist eltiltá a szülővesztett gyermektől.

Végül a miskolci vendégeket egy császári pátens értelmében felhatalmazá új külön község alkotására és külön rabbi megválasztására, természetesen az új imaházat látogató közönség költségén. Nemde érdekes magyarázata a שלי שולך fogalomnak?

Nyomorultabb szegénységi bizonyítványt miveletlenségéről ember már nem adhat.

A miskolci izr. hitközség és rabbija, mint értesülénk, a fellázított kebleket az által fogja lecsillapítani törekedni, hogy a templomán és közvetve minden e községbeli tagon ejtett gyalázatért magához és az ügyhez méltó elégtételt fog követelni.

g.

Vegyes hírek.

Lapunk jelen száma tőlünk nem függő akadályok miatt csak ma adathatott ki.

= N.-Kanizsai lakos, E b e n s p a n g e r Lipót ur, a bibliai pénzalapra tíz forintot kézbesített az „Izraelita-Magyar-Egylet“ illető bizottmányának.

= A buda-pesti izr. tanító testületek, mint már említettük, folyamodványt nyújtottak be a nm. m. k. Helytartótanácsához a tanítói segély-egylet alakítása ügyében. Örömmel jelenthetjük, hogy a nm. Helytartótanács az alapszabályok szerkesztése és az ebbeli előtanácsokmányok megtarthatása végett az engedélyt immár megadta.

* A miskolci izr. község előljárássága Ormodi Bertalan hitsorsosunkhoz azon költeményeért, melyet a miskolci izr. új templom felavatása alkalmából irt, igen hízegő kifejezésekben szerkesztett köszönő levelet intézett.

= Debrecenben „alföldi izraeliták ipar- és földmivelési egylete“ alakul, melynek föladata leendő a nehezebb kézműves-ségnek az izraeliták közt terjesztése. E dicséretreméltó egylet eszméje, mely a pesti hasonirányu egylet felszólítása folytán keletkezett, már is nagy rokonszenvvel találkozott, annyira, hogy érvényesítésére semmi kétség nem marad fen. Az egylet megalakulására ideiglenes választmányi tagokul dr. Popper, dr. Holländer, dr. Löwenstein, Ziehermann H., Bleuer A. és Reiszman Mór urak választattak meg, az alapszabályok kidolgozása és a szükséges engedélyért való kérvény elkészítésére.

= Erdő-Sz.-Györgyről írják a „Korunk“ nak, hogy ott egy négy éves leánykáról, ki eltűnt, az a hír terjedt el, hogy a zsidók megölték, vérét vették, és vallásos szertartásra áldozták, s e miatt az oláh nép ingerültsége a zsidók ellen annyira növekedett, hogy a falubirája vezetése alatt, az imaházba rontott, mindent kikutatott, még a tizparancsolat pergament-tekereseit is felkereste. A zsinagógából a kutatók egy hamuzsir főző zsidóhoz rontottak és vagy 60 mázsa hamuját kiforgatták. Báró Horváth Albert h. főkirálybíró a rendtelenségről értesülvén, a közbátor-ság fentartására az alkirálybírói csendőrséget rendelte ki a helyszínére. Az eltűnt gyermeket pár nap mulva Vajában megtalálták.

** Megjelent és szerkesztőségünkhez beküldött: „Ima és szavalmányi könyvecske ifjabb és serdültebb zsidó-növendékek számára“; írta Rosenzweig Salamon, több költészeti munkák szerzője. Ára 20 kr. osztr. értékben. — E kis versgyűjtemény méltán sorakozik az ismert nevű szerző előbbi műveihez. Ajánljuk a tanító és nevelő urak becses figyelmébe.

= (Márton ludojai.) Folyó hó 11-én, mint Márton napján, nyújtotta át a pozsonyi zsidó község köldöttsége ősi szokás szerint császár ö Felségének a két nemzeti szintű szalagokkal ékesített tömött ludat. E szokás, valamint sok más Magyarországon sz. Márton és Pannoniának a magyarok általi elfoglalása idejéből származik, a midőn törvény volt, hogy az országban lakozó zsidók Márton napján a királyi asztalt két kövér luddal lásák el.

— (Vértanuság.) A Jeruzsalembe megjelenő „Libanon“ egy szemtanu tudósítása szerint következő eseményt beszél el Sana h városából. Ezen városban egy tekintélyes ember lakott, Solyman Halevi Elscheik nevű, kinek négy fia volt, és sajátjából gazdagon felszerelt zsinagógát alapított. Ezen emberek ezüstkovácsok voltak, s a pénzek verésével megbizvák. F. évi martius hóban egy zsarnok támadt fel, ki az uralkodásra törekedett, s letette a fejedelmet, a mi ezen vidékeken nem ritka tünemény. Még el sem foglalta volt a trónt, midőn máris ezen embereket maga elé szólította s megparancsolta nekik, hogy az új verést az eddiginél jelentékenyebb keverés által hamisítsák. Az emberek válaszlottak: „Parancsaidat csak akkor követhetjük, ha a trónt már elfoglaltad; akkor szolgálid leszünk!“ A zsarnok ezért boszút esküdtött nekik, s midőn az akadályok elhárításával az uralmat magához ragadta, a fivéreket azon ürügy alatt, mintha a pénzeket meghamisították volna, tömlőbe vetette s 18,000 spanyol spanyol válság dijt követelt tőlük. A család egész vagyona s a zsinagoga inventariuma lefoglaltatott és eladatott. A bevétel 5000 sekelt tett. Ekkor a Kadi hivatott elő, aki azon végzést hozta, hogy a testvéreknek nyilvánosan ki kell végeztetniök, vagy pedig az izlamra áttérniök. Ezen ítélet folytán intették és oktatták őket, s midőn ez mitsem használt, iszonyu kínokkal illettették. De a hitzilárd testvérek bátoríták egymást Istennevének dicsőítésére a kísértés ellenállására. „Többre becsüljük az örökkévalóságot a földi életnél“ mondák. Nem tántorogtak és szüntelenül kiáltották: „Halljad Israel, az Isten egyetlen!“ Néhány nap mulva a piaora vezetettek. Ott állt a bakó, hogy őket lefejezze, s a pap,

hogy a megtérítés által éltek megmentse. Mintán ez utóbbinak törekvése kárba veszett, s a zsarnok látta, hogy elhatározásukban meg nem ingathatja őket, a legöregebbiknek fejét vettette. Ekkor önszemélyében szólt a másikhoz, és megparancsolá neki, hogy az izlamra áttérjen; de ez felelt: „Tégy velem úgy, mint jámbor bátyámmal,“ s őt is hasonló sors érte. A két fenmaradt fiu a tömlőbe visszavezettetett, s újra kizotatott. Addig fognak ott maradni, míg ki nem mulnak. Ezen események folytán sok zsidó, éltek megmentése végett, Aden felé menekült.

— A straszburgi izr. Consistorium levelet intézett a hollandi országgyűlési kamarához, melyben hódolatát és elismerését fejezi ki a lelkiismereti szabadság nevében azon kamrai határozat következtében, melyben a kamra a zsidók Sweicban való tetelepedési jogát korlátozó kereskedelmi szerződés megerősítését megtagadta. „A kamra — úgy szól a levél — ezen nagy és szabadelvű határozatával a világ színe előtt be akarta bizonyítani, mennyire tartja tiszteltben a lelkiismeret szabadságát, a vallások egyenlőségét és a mai polgárosodás elveit, melyek a tizenkilencedik század dicsőségét teszik.“ Ezen levél — az Arch. Isr. szerint — a kamarában felolvastatott és a törvényhozási irományok hivatalos gyűjteményéhez csatoltatott.

— (Rosenthal bankár Amsterdamban) a hollandi király által a tölgy-koronarend parancsnokává neveztetett ki. Hasonló kiténtetésben részesült Bécsben élő hitrokonunk, med. dr. Schlesinger Henrik, szinte Hollandia királya által.

— (Schloesser Adolf) hitrokonunk Portugál királyától hízegő kifejezésekben szerkesztett levéllel tiszteltetett meg, melyhez az Érdem-rend lovag-jele volt mellékelve, elismeréstül zongora, hegedű és gordonkára irt hármásáért, melyet szerzett és különös engedély mellett a királynak ajánlott volt.

— (Hirsch tanár) a neufchâteli csillagda igazgatója és hitrokonunk a szövetségi kormány részéről mint annak képviselője küldetett az utolsó Berlinben tartott statistikai gyűlekezethez.

— (Rómában) nem rég három Montefiore nevű izraelita érkezett lakodalmi ünnepre. A vőlegény családja a civitavecchiai állomáshoz ment a vendégek fogadására, több barátja és rokona kíséretében. Az izraeliták ezen gyűlekezése a rendőrség gyanuját ébreszté fel, és Portese kapujánál azonnal rendőrök jelentek meg. A mint az idegenek megérkeztek, kísérelőkkel együtt befogattak és börtöure vettettek. A rendőrség természetesen annyira le nem ereszkedett, hogy a foglyokat eljárása okáról értesítse. (Edue. Isr.)

— (Kora eltemetések tilalma.) Franciaország belügyministere az „Univers Israelite“ szerint körlevelet intézett a megyefőnökökhez, melyben figyelmüket a kora eltemetésre felhívja, és nekik a legszorosabb felügyelést ajánlja, nehogy az ez tígyre vonatkozó törvények valamiképp elmulasztassanak. — Azon körülményből, hogy az említett orthodox párt közlönye e hirt hozza, a „Jew. Chron.“ azt következteti, hogy a francia zsidók egy részénél, szintugy mint az angol zsidók között, azon visszaélés található, melynél fogva halottaikat minél hamarabb eltemetik a nélkül, hogy a lehető tetszhalálra megkivántató tekintettel lennének.

— (Egy kis regény az életből.) A „Monde Illustré“ után a lapok azt hirdették, hogy Fix Delphin k. a. a „Comédie française“ részbeni tulajdonosa férjhez menend, és pedig Salvador urhoz, ki a „Crédit Mobilier“ egyik ügyvezetője, és mint mondják, négy millió frank birtokosa. ix k. a. harminc éves, Salvador ur ötven, és mindketten hitrokonaink. Hét vagy nyolc esztendeje, hogy először találkoztak, és azóta bő alkalmuk volt, hogy egymást annyira becsülni tanulják, hogy házasság lett a vége. Első találkozásuk eredete így iratik le: Salvador ur, ki Fix k. a.-t valamikor szerepét ép annyi tehetséggel, mint kel-

lemmel játszani látta, arra vágyódott, hogy neki bemutattassék, a mi sikerült is. Minekutána tehetségének és mély érzületének, melylyel új szerepét eljátszá, az illő hódolatot megadta volna, visszavonult, ép úgy elbájolva a fiatal színész nő méltóságteljes és nyílt magaviseletétől, mint lángesze által. Másnap üdvözlő levelet intézett hozzá értékes ékszer kíséretében, mely magán hordá azon este keletét, melyben ő a szinpadon kitűnt. Fix k. a. ez esetben úgy járt el, mint már többször hasonló alkalommal — egyszerűen megköszönte a levelet, de ajándékát visszaküldte. Ezen tett a fiatal művész nő iránti tiszteletét csak növelte, mely aztán meghattebb ismerkedésre, és idővel benső hajlam ébresztésére vezetett. Több esztendő lefolyta alatt Salvador urnak gyakori alkalma volt tapasztalni, mikép ezen fiatal hölgy jelleme, ki annyi egyéni kellemmel és fényes tehetséggel bír, oly körben, mely közönségesen nagy kísértéseknek van kitéve, szennytelentül maradt. Most, midőn a színházat elhagyá, számos barátjai és tisztelői minden esetre nagyon sajnálandják távollétét azon szinpadról, melyen annyiszor megtapsoltatott, de másrészt csak örvendeni fognak azon magas álláson, melyet mint Salvador ur neje elfoglal, és melyet nagyon is kiérdemelt azon erényeknél fogva, melyek tiszteletteljes pályáját ékesítették. A théâtre français nyugdíjban részesíté őt. — Ezeket az „Univers Israélite“ a következővel toldja meg: Fix k. a. személyében nemes és valódi izraelita vallásos jellegek kitűnő mérvben egyesülnek. Nagy tehetségtű művész nő, szép, értelmes, igéző, körözve mindennemű hódolattól, sokféle csáb- nemektől, az arany és dicsőség tömjénétől; ő tudott ellentállani mindennek, és legragyogóbb pályája végén Izrael egyik érdem- dus, erényteljes férfának nevévé lett, kinek hire mindenkorra az izraelita családra tiszteletet árasztand.

— (Vegyes házaság.) Sachsen nevű porosz tartományból következő érdekes jogi esetet közlik: Néhány hó előtt egy zsidó házasságra lépett egy keresztyén leánynyal, miután ez kevés nappal azelőtt s kellő szertartásos módon a héber vallásra áttért. A menyasszony azonban a múlt év elején házasságon kívüli magzatot szült, és azt evangelicus módon megkereszteltette. Most, midőn összekelésre került a dolog, az anya saját kitértével egyszersmind a gyermeknek héber vallásra való áttérését is eszközölte, t. i. a szokásos szertartás szerint (csak a körülmetélés maradt el, testi tekintetéből) folyóvízzel illettetett. Arra a férj nevezett gyermeket sajátjának vallotta, az utóházasság által törvényesítette, és egyszersmind kinyilatkoztatta, hogy azt a héber vallásban akarja nevelni. Az eset a hatóság tudomására esvén, a gyámsági bíróságot csakhamar e tény elleni fellépésre készítette. Ez azon nézetben van, hogy sem a szülőknek, sem az illető rabbinak nem áll hatalmukban, a gyermeket, miután egyszer az evangelicus templomban megkereszteltetett, tizennégy éves kora előtt (és aztán is saját szavaival kijelentett beleegyezése nélkül) más hitre áttérteni; minélfogva az e végből elkövetett szertartásokat semmiesek, a gyermeket pedig ezután is az evangelicus valláshoz tartozónak nyilvánítja; és továbbá, tekintve azt, hogy a szülők ezen szertartások megengedését, illetőleg az állított nyilatkozat folytán, miszerint a gyermeket a zsidó vallásban nevelendik, a szülői szabadságon tulmentek, elhatározták: hogy az apai hatalmat korlátolva, a gyermeknek gondnokot rendelnek; és hogy mindaddig, míg a gyermek 14 éves korát be nem végezte, azt a keresztyén vallásban, ennek vezetése és őrzése alatt neveltetik. Miután a gyámsági bíróság ezen első kötelességeit teljesíté, az eset a bűnvádi bíróság színe elé is fog kerülni, annak elintézésé végett: hogy mennyiben tette magát vétkessé, a zsidó vallás szolgálja e büncselekedetnél történt közreműködése által.

— (Ismét egy kényszerű keresztelés.) Troppau-

ból oct. 3-áról írják: Egy sajátságos Mortara-eset következtében, melynek színhelye az itteni kórház volt, nagy izgatottságban van az itteni izr. község. T. i. egy zsidó Piek J. nevű szabólegény érkezett Zsurból, Magyarországból, Troppaubá, a hol egy kikeresz- telkedett zsidó ruhakereskedőnél talált munkát és lakást. Azon- ban rövid idő múlva hagymázba esett és a kórházba vitetett. Minthogy a szabólegény nem volt a városban ismeretes, kevesen tudtak létezéséről, egyáltalában senki sem vette észre hiányát, s nem is kérdezősködtek felőle. Azonban a fiatal ember betegsége nőttön nőtt, úgy hogy felüldülésen kételkedtek. Jog és igazság sze- rint illet volna, sőt a rendelet szerint kötelessége is lett volna az orvosnak a zsidó község előljárójának tudtára adni, hogy a kór- házban fekszik egy egyén, a ki halálos beteg. De a bejelentés abba maradt. Szombaton oct. 10-én találkozott a főorvos, ki egy- szersmind kórodaigazgató is, a vendéglőben egy gazdag Herz E. nevű zsidóval, és a többi közt elmondja, hogy intézetében fekszik egy jövevény magyar zsidó, kinek felüldülésen kétkedik. Végre felkérte, hogy tudassa ezt a rabival és a község előljáróval. Herz E. ur ezekkel ezt vasárnap reggel tudatá, s azonnal az elő- járóság két tagja indult a kórházba, hol azt adták tudtukra, hogy a szabólegény egy fél óra előtt meghalt, miután előbb — megke- resztelkedett. Sem az orvos, sem az ugyanazon szobában fekvő betegek nem akarnak semmit arról tudni, mintha a beteg valaha a keresztyén vallásra való áttéréséről szóltott, vagy azt nyilvání- totta volna. Csak vasárnap reggel mondá egy beteg, a szabó köz- vetlen szomszédja, hogy ez a múlt éjjel mondta volna, hogy ke- resztyénné akar lenni, mit a nénikék is bizonyítanak, s egy köz- zülők azonnal előhivta a minoriták főnökét. A keresztelés kevé- sel a halál előtt ment végbe. Igaz ugyan, hogy a főnök kérdezte az orvost, valljon a beteg józan-e, mire ez azt felelte, hogy lega- lább az éjjel az volt, de épen úgy bizonyítja, hogy a ruhakeres- kedő, a kinél dolgozott, hogy a szabólegény mindig szigoruan zsidó-vallási elvek szerint élt, és a közelmúlt zsidó böjt és ünne- pokat szorosán megtartotta. A temetés természetesen keresz- tyén módon történt.

Szerkesztői levelezés.

— Miskolcra. Vegye az új örömhez szíves üdvözlétün- ket; a mellékletet átadtuk. Egyébként bizunk ígérétében.

G. J. urnak Pécs. Önnek előfizetési ideje sept. hóval lejárt, új előfizetés iránt pedig nem tetszett még rendelkezni, s így a lap nem küldethetett tovább.

N—nn urnak, M.-Szalkán intézkedtünk.

Győrre. Ha az ügyek állása iránt már tájékozva volna, kérjük a mielőbbi beköszöntést.

X. . . nek. Nem tudjuk mire vélni e hosszas hallgatást.

Pályázat.

A szegedi izr. főelemi tanodánál f. é. 2-ik tanfolyam kezde- tével egy főelemi tanítói állomás 600 forintnyi évi fizetés mellett betöltendő.

Képesített főelemi tanítók, kik ezen állomásra pályáznak, feddhetlen erkölcsi magaviseletükről, úgy eddigi alkalmaztatásuk- ról szóló bizonyítványukkal fölszerelt folyamodványukat, koruk és állapotuk fölemlítésével, legfeljebb 1864-ik évi febr. 20-áig az alulírt előjárósághoz beküldjék.

Szegeden 1863. nov. hóban.

(1—3)

A szegedi izr. hitközség előljárósága.